

Soltész János

**A mértékletesség erényének lényege
és távlatai az erények teológiatörténe-
tének tükrében**

**Erkölcsteológiai Munkák
V.**

**Nyíregyháza
2023**

TARTALOM

Bevezetés	5
Rövidítések jegyzéke	7
1. A mértékletesség erényének fogalmi és lényegi megközelítése	9
1.1. Az erény fogalma	9
1.2. Erénytan	11
1.3. A mértékletesség fogalma	11
1.4. A mértékletesség erkölcsi erénye	15
2. Az erények az ókori görögöknél	19
2.1. A preszokratikusok az erényekről	19
2.2. Az attikai bölcsélet és az erények	21
2.3. A mértékletesség erénye Arisztotelésznél	29
2.4. A hellenisztikus filozófiák az erényekről	32
3. A Biblia és az erények	41
3.1. Az erények és az Ószövetség	41
3.2. Az erények és az Újszövetség	44
3.2.1. Vallásosság és erény	44
3.2.2. Szent Pál és az erények	46
3.2.3. Az új erény és az erények	49
3.3. A mértékletesség a Bibliában	51
3.3.1. A józanság	51
3.3.2. Az önmegtartózkodás	53
3.3.3. A böjt	55
4. Az erkölcsi erények teológiatörténeti áttekintése napjainkig, különös tekintettel a mértékletességre	59
4.1. Az erkölcsi erények a II-V. században	59
4.1.1. Az erkölcsi erények a II-III. században	59
4.1.2. A mértékletesség Alexandriai Kelemennél	61
4.1.3. Az erkölcsi erények a IV-V. században	65
4.1.3.1. A keleti atyák szemlélete	65
4.1.3.1.1. Nagy Szent Bazil az erényekről	65
4.1.3.1.2. A mértékletesség Nagy Szent Bazilnál	67

4.1.3.1.3. Aranyszájú Szent János az erényekről	70
4.1.3.1.4. A mértékletesség erénye a keleti szerzetesség szabályaiban	72
4.1.3.2. A nyugati atyák szemlélete	76
4.1.3.2.1. Szent Ambrus erénytana	76
4.1.3.2.2. A mértékletesség Szent Ambrusnál	80
4.1.3.2.3. Szent Ágoston erénytana	82
4.1.3.2.4. A mértékletesség Szent Ágostonnál	87
4.2. Az erkölcsi erények a VI-XVIII. században	91
4.2.1. Nagy Szent Gergely és az erények	91
4.2.2. Nagy Szent Gergely pápa intelmei a mértékletesség gyakorlásához	91
4.2.3. Aquinói Szent Tamás (1224-1274) erénytana	94
4.2.3.1. Szent Tamás antropológiai szempontjai az erények értelmezéséhez	95
4.2.3.2. Az erények rendszere Aquinói Szent Tamásnál	97
4.2.3.3. Az erények és a Szentlélek ajándékai	100
4.2.3.4. Az erények, a 8 boldogság és a lélek gyümölcsei	100
4.2.4. A mértékletesség Aquinói Szent Tamásnál	101
4.2.4.1. Erény-e a mértékletesség?	101
4.2.4.2. A mértékletesség jellege	104
4.2.4.3. A mértékletesség köre	105
4.2.4.4. A mértékletesség részerényei	108
4.2.4.5. A mértékletességet támogató isteni parancsok	112
4.2.5. A kazuisztika hatása az erénytanra	116
4.3. Az erkölcsi erények a XIX. századtól a XX. század közepéig	117
4.3.1. Az erkölcsi erények újraéledése	117
4.3.2. Josef Pieper a mértékletességről	120
4.4. Az erkölcsi erények a XX. század közepétől napjainkig ..	127
4.4.1. Bernhard Häring a mértékletességről	130
4.4.1.1. A mértékletesség erényének jellemzése	130
4.4.1.2. A mértékletesség beteljesülése a kereszteny önmegtagadásban és aszkézisben	134
4.4.1.3. A mértékletesség gyakorlása és a szentségi élet	136
4.4.2. Karl Rahner a mértékletességről	141
4.4.3. Klaus Demmer az erkölcsi erényekről	142
4.4.4. Servais Pinckaers az erkölcsi erényekről	144
4.4.5. Helmut Weber az erkölcsi erényekről	146

4.4.6. Eberhard Schockenhoff a mértékletességről	150
4.4.7. A magyar erkölcszteológusok és az erkölcsi erények	154
4.5. Az egyház megnyilatkozásai az erkölcsi erényekről	159
4.5.1. Megnyilatkozások a II. Vatikáni Zsinatig	159
4.5.2. Megnyilatkozások a II. Vatikáni Zsinat után	163
4.5.3. A Katekizmus tanítása a mértékletességről	167
4.6. A mértékletesség erényének szimbólumai	168
5. A mértékletesség gyakorlata és távlatai	171
5.1. A mértékletesség gyakorlása az aszkézisben	171
5.1.1. Az aszkézis fogalmának háttere	172
5.1.2. Az aszkézis lelkülete a Szentírásban	175
5.1.3. Az aszkézis teológiai vonatkozásai	177
5.1.4. Az aszkézis aktualitása	183
5.1.5. Karl Rahner az aszkézis jelentőségéről	186
5.2. A mértékletesség gyakorlása a bűntőlésben	188
5.2.1. A bűnt fogalma és megjelenésének köre	189
5.2.2. A bűnt az ókeresztény korban	191
5.2.2.1. A bűnt fajtái	191
5.2.2.2. A szentségekhez kapcsolódó bűntök	194
5.2.2.3. A bűnt a szerzetességben	195
5.2.3. A középkor és az újkor bűnti fegyelme	196
5.2.4. A XX. század bűnti fegyelme	199
5.2.4.1. Bűnt a nyugati egyházban	199
5.2.4.2. A magyar görögkatolikus egyház bűnti fegyelme ...	200
5.2.4.3. A keleti egyház bűnti fegyelme	204
5.3. A mértékletesség és a szexualitás	210
5.3.1. A mértékletesség és a tisztaság erényének gyakor- lása	210
5.3.2. A mértékletesség és a szexuális differenciálódás	211
5.4. A mértékletesség és az üzleti élet	216
5.4.1. Az erkölcsi erények jelentősége a vállalkozásokban ..	217
5.4.2. A mértékletesség erényének szerepe	217
5.4.2.1. A mértékletesség fontossága, feladata	218
5.4.2.2. A munkafüggő vállalkozó és a mértékletesség	220
5.4.2.3. A mértékletesség gyakorlatának elsajátítása	221
5.4.2.3.1. A magány és a csend készsége	222
5.4.2.3.2. Az ünnepek szerepe	223
5.4.2.3.3. A szolgálat szerepe	224

5.5. A mértékletesség erényének szociáletikai vonatkozásai	226
5.5.1. A mértékletesség és a szegények szolgálata	226
5.5.2. A mértékletesség és a szolidáris ökoetika	228
5.6. A mértékletesség és a jogászi szemlélet alakítása	231
5.6.1. A mértékletesség, a túlzás veszélye és a helyes arányok	232
5.6.2. A mértékletesség és az alkalmas idő felismerése	233
5.6.3. A mértékletesség és a hatalom korlátozása	234
5.6.4. A mértékletesség és a személyi kör tisztelete	235
Befejezés	237
Irodalomjegyzék	239
Kézikönyvek, lexikonok	239
Források, dokumentumok	240
Könyvek, jegyzetek	244
Szócikkek	249
Tanulmányok, szkcikkek	250
Tartalom	259